

דף יב

- כא. א. אשה שאינה עוסקה בטהרות, האם בודקת עצמה לבעלה?
 ב. אשה הרגילה בטהרות והיא ישנה, האם מותרת היא לבעלה בלא בדיקה?
 ג. הבא מן הדרך, האם רשאי לשהות עם אשתו בלא שאומרת לו שהיא טהורה?
 ד. אשה שאין לה וסת, מה דינה לענין תשמיש ולענין חיובי כתובה?

א. אף על פי שהאשה העוסקה בטהרות בודקת עצמה סמוך לתשמיש כדלעיל, אם אינה עוסקה בטהרות אמר רב יהודה לרבי זירא: לא תבדוק לבעלה, שאם כן לבו נוקפו ופורש (כיון שרואה אותה בודקת על אף שידועת שלא תקנו חכמים לבדוק, מחשב בלבו: אם לא הרגישה לא היתה בודקת. ר"ח). כמו כן אמר רב הונא לרבי אבא שלא תקנה לאחר התשמיש לאלתר כדי לראות אם ראתה דם להתחייב בחטאת [ולפי' איכא דאמרי' לא תבדוק בדיקה ממושכת יותר, לחייב אשם תלוי].

כן היא שיטת רש"י ושאר מפרשים, אבל לדעת הרמב"ם (איסור"ב ד, ד-טו ובנו"כ), כל אשה צריכה לבדוק לאחר תשמיש שמא ראתה מחמת שמש ולא הרגישה, ואפילו יש לה וסת קבוע ואפילו זקנה ומסולקת דמים, אך לא תבדוק בסמוך אלא לאחר זמן בענין שאם תראה לא יתחייבו אשם תלוי – כדי שלא יהא לבו נוקפו. ולפני תשמיש אין חיוב מן הדין אבל הצנועות בודקות עצמן. ואולם שאר כל הפוסקים נוקטים שאשה שיש לה וסת אינה בודקת לא לפני תשמיש ולא לאחריו, ואין לה להחמיר על עצמה (ע' טור וב"י קפד קפו, וע"ש באר היטב ובמה שתמה על דבריו באגרות משה יו"ד ח"ד יד, עמ' קפב).

ויש מי שסובר שלא אמרו להימנע מלבדוק משום נקיפת הלב אלא לאחר תשמיש, אבל קודם תשמיש כל היד המרבה לבדוק משובחת (עפ"י הגהות מיימוניות איסור"ב ד, טז בשם רבנו שמחה).

ב. רבי אבא בר ירמיה אמר בהסבר דברי שמואל: אשה [העוסקה בטהרות] שאין לה וסת – אסורה לשמש עד שתבדוק עצמה, ואפילו ישנה צריכה בדיקה. ושיש לה וסת – אם היא ישנה אינה צריכה בדיקה (אם משום שלא הטריחוה להקיצה ולצער, אם משום שאינה ראויה כעת להתעסק בטהרות שהרי ישנה. עפ"י רש"י).

א. כשם שאין הישנה צריכה בדיקה, כך אין צריך להקיצה ולתובעה כדי שתזכר אם ראתה דם ותאמר. ואפילו לא היה עמה מקודם לכן כדי שתאמר לו (עפ"י תוס' ד"ה מהו).
 ב. אעפ"י שאין בישנה איסור משום נדה כנ"ל, אסור לבוא על הישנה. או גם מדובר כשאינה ישנה לגמרי אלא אינה ערה כל כך שתדע להשיב אם היא טהורה אם לאו (עפ"י תוס', ומובא בפוסקים. ומשמע שאפילו משום מדת חסידות אין להימנע, שהרי כן נהגו האמוראים עצמם לפהתוס'. ועריטב"א).

ג. חמרים ופועלים והבאים מבית האבל ומבית המשתה – נשיהם להם בחזקת טהרה, ובאים ושוהים עמהן בין ישנות בין ערות. ואפילו באשה העוסקה בטהרות שהצריכה בדיקה גם לבעלה, כאן שבא מן הדרך והוא תובעה – אין לך בדיקה גדולה מזו. ואף החכמים נהגו כן בעצמם.
 פרשו בתוס', לפי שהבא מן הדרך מפייסה ותובעה לתשמיש ומוטל עליה הדבר וזוכרת אם ראתה. משא"כ כשלא בא מן הדרך אסור ללא בדיקה אפילו יש לה וסת אם היא ערה, לפי שאינו מאריך בפיוס אלא בא עליה מיד ואין הדבר מוטל על לבה לזכור שהרגישה.

ואפילו היה בעיר אלא שלא היה נמצא עמה כגון שבא מבית האבל או בית המשתה, דינו כבא מן הדרך (עפ"י ר"ן).

במה דברים אמורים – שהניחן בחזקת טהרה, אבל הניחן בחזקת טומאה – לעולם היא טמאה עד שתאמר לו טהורה אני.

הלך לזמן ממושך, יותר מעונתה הרגילה, הרי זה כהניחה בחזקת טומאה (עפ"י גמרא להלן טו, ע"ש פרטים נוספים).

ד. אשה שאין לה וסת, לדברי רבי מאיר אסורה לשמש [וי"א שאין בכלל זה י"א יום שבין נדה לנדה, כדלהלן לט], ואין לה לא כתובה ולא שאר זכויות מתנאי כתובה. ויוציא ולא יחזיר עולמית [אעפ"י שחזרה וניתקנה, משום חשש גירושין בטעות].

א. מוכח בגמרא (לט) שמחויב להוציאה, וכ"כ התוס'. ואולם נראה שאין בית דין כופים על כך (עפ"י בית שמואל ק"ז סק"ג – בפירושו דברי הר"ן).

ב. התוס' כתבו שאע"פ שידע על כך מתחילה ואין כאן מקח טעות, אין לה כתובה מפני שהיא מרגילתו להיות עמה שהרי זרעה כשר, לכך הקלו עליו להוציאה (עפ"י תוס'). והוא הדין אם כשנישאה היה לה וסת ולאחר הנישואין פסק (עפ"י שו"י הר"י מגאש קכט).

ואילו הריטב"א פרש טעמו של ר"מ משום מקח טעות, לפיכך קונסה בכתובה. ג. יש אומרים שאם גרשה בסתם ולא פירש שמגרשה רק מפני שאין לה וסת, מותר לו להחזירה כשניתקנה (כ"ג דעת הר"ן, וכן כתב הרשב"א בפירושו ראשון). ויש שאין מחלקים בדבר (ערשב"א ומאירי בשם י"א). וכן צדד הרמב"ן בסוף דבריו, וכן הביא הריטב"א מהתוס' ונקט כן לעיקר.

ד. לדעת הר"ן, ודאי רבי מאיר נקט דבריו גם באשה שאינה עסוקה בטהרות, משום חשש שהיא טמאה מן הדין, שאין סברא שמשום מעלת הטהרות נחמיר כל כך.

ויש להעיר שמדיוק לשון התוס' (בסד"ה דמתני') נראה לכאורה שגם ר"מ לא אסר לשמש אלא בעסוקה לטהרות [יתכן משום שבעלה הוא הגורם לה לאכול תרומה וקדשים, והרי עלולה בכל שעה להיטמא – לכך גזרו שיוציאנה], אבל בשאינה עסוקה מותרת לבעלה.

משום אבא חנן אמרו שאסורה לשמש אבל חייב ליתן לה כתובה.

לדבריו מותר לשמש עמה בי"א יום שבין נדה לנדה, ואעפ"י כ גזרו חכמים לגרשה כדי שלא יבוא לידי מכשול, אך לא תפסיד משום כך כתובתה (עפ"י תוס').

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: משמשת בשני עדים והן תקנתה. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר"ח בן אנטיגנוס. ודוקא בשעסוקה בטהרות, אבל לא עסוקה – משמשת שלא בעדים (בין ערה בין ישנה) כב"ל.

א. כן פרשו רש"י ורי"ד, וכן נקט הריטב"א לעיקר (וע' גם בריטב"א טו. וברשב"א שם ע"ב שהוכיחו מסוגית הגמרא שם שאשה שאין לה וסת א"צ לבדוק. וכן נקטו התוס' שם ע"א ד"ה הכי. וכן נקט בשו"ת מהר"ם מרוטנברג תרכד ועוד. ואף אם מצאה אח"כ דם, כתב שאינה צריכה כפרה שהרי לא היתה צריכה לבדוק). והר"ח והרמב"ם פרשו באופן אחר, ולדבריהם אשה שאין לה וסת נחלקו בה אמוראים בדעת שמואל האם צריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחריו אפילו אינה עסוקה בטהרות, אם לאו. ופסקו שצריכה, וכ"כ הרא"ש למעשה (ומובאת דעה זו בשו"ע קפו, ב). [ולשיטה זו נראה שהוא הדין לאשה שעד יום מסוים אינה רואה, ומיום מסוים והלאה עלולה לראות באחד הימים – דינה כאשה שאין לה וסת קבוע לענין הצרכת בדיקה במשך אותם ימים. אך יש להקל בזה במעוברת אפילו תוך ג' חדשים ראשונים. עפ"י שבט הלי ח"ג קטז].

והרי"ף (כתובות פ"א) פירש שנחלקו אם צריכה בדיקה בשלש פעמים ראשונות שמשמשת [לאחר תשמיש. וי"א אף קודם תשמיש], להחזיקה בשאינה רואה מחמת תשמיש. וכן מובא בשלחן ערוך (קפ"ב). והש"ך כתב שהמנהג שאין צריך [ואף הרי"ף לא הצריך בדיקות אלו אלא לענין חיוב כתובה]. ובתורת השלמים כתב שבמקום שלא נהגו להקל – אין להקל בדבר. ובהו"ד כתב שאמנם אין צריך בדיקת חורים וסדקים, אבל תקנה ושתהה העד בגופה כשיעור וסת. ופסק בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב עה ושם ח"ד יד לסי' קפ"א) שמצד הדין יש לנקוט כהש"ך שא"צ בדיקה אף לא בג' פעמים הראשונים, אך מאחר שיש מחמירים כהשו"ע – ראוי להחמיר, אך די בקינוח ולהשהות העד בגופה מעט באופן שפניה למטה ואין להחמיר יותר. ויש מורים המחמירים בבדיקת חורים וסדקים בשלש פעמים ראשונות (עפ"י הגר"י קפ"ז; לחם ושמלה סק"ה).

ב. אשה שמעולם אינה מקדמת לראות מיום מסוים; עד לאותו יום דינה כמי שיש לה וסת, שהרי מוחזקות שלא תראה בכל אותם ימים (תרומת הדשן; יו"ד קפ"ג). ונחלקו אחרונים כשרגילה להקדים או לאחר ב' וג' ימים, האם אותם ימים שהיא נבוכה בהם דינם כזמן וסתה וצריכה פרישה (נוב"י, בהבנת דברי הרמ"א קפ"ב) או דינה באותם ימים כאשה שאין לה וסת (חו"ד. ע"ש בפ"ת. וע' שלטי הגבורים רפ"ב דשבועות). ומקובל בשם החזו"א שזה רק בימים אחדים, אבל אם לפעמים מקדמת או מאחרת שבעה ימים או יותר, בזה ודאי דינה באותם הימים כאשה שאין לה וסת (עפ"י כתבי קה"י החדשים, יט).

ג. באגרות משה (יו"ד ח"ב עב, א) נקט כהנחה פשוטה שאשה שאין לה וסת אסורה עד שישאלנה ותאמר טהורה אני. ותימה דלהלן טו. מבואר שבחזקת טהרה היא, אם לא שעברה עונה בינונית. וצ"ע.

פרק שני; דף יג

- כב. א. האם מותר ורצוי לאשה ולאיש לבדוק עצמם אם נטמאו, בדם נידות, בטומאת קרי וביובנה?
 ב. המטיל מים ורוצה שלא יתזו ניצוצות על רגליו וכד', כיצד יעשה?
 ג. היה אוכל בתרומה והרגיש שנעקרה שכבת זרע בגופו, מה יעשה?
 ד. מהי חומרת עוון הוצאת זרע לבטלה ומה עונשו?

א. כל היד המרבה לבדוק; בנשים – משובחת. באנשים – תקצץ, ואפילו פעם אחת אסור משום חשש הוצאת זרע. תנא, במה דברים אמורים – לענין שכבת זרע, אבל לענין זוב (למנות ראיותיו, שתיים לטומאה ושלוש לקרבן) אף הוא משובח. ואפילו לענין שכבת זרע, אם בא לבדוק בצרור או בחרס, וכן במטלית עבה (וכדאביי) – בודק, שאין בדברים קשים חשש חימום.

- א. לפי תירוץ אחד בתוס' מבואר שאפילו בודק עצמו רק מעטרה ולמטה אסור.
 ב. הרמב"ם השמיט בדיקה לזוב, וכן בדיקה בחרס או בצרור. ויתכן שלפי דברי הברייתא שלא יושיט ידו למטה מטיבורו, אין חילוק בכל זה, ופסק הרמב"ם כהברייתא (ערוך לנר). ובלקוטי הלכות צדד שלכך השמיט התר בדיקת זוב, לרוב פשיטותו. והתר בדיקה בחרס או בצרור יש לשמוע מדיוק דברי הרמב"ם 'אסור לשלוח ידו במבושיו'.
 ג. נראה שמעלת ריבוי הבדיקות בנשים היא דוקא כשע"י הבדיקה תדע בודאות אם נטמאת אם לא ולא כשיתעורר לנו ספק מהבדיקה, ולכן בזמן הזה שאין אנו בקיאים במראות ומחמירים בשבעה נקיים אפילו במראה שעוה וזהב, שנמצא הרבה ממה שתמצא ייאסר רק מספק או מחומרא בעלמא – ודאי אין מעלה בריבוי הבדיקות, ובודאי אין שום צורך לקנה בביה"כ בדבר לבן ולבדקו מדם (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ד יז, כח. וע' בשבט הלוי ח"ח קצה, ד).